

Til Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Innspill til jordbruksforhandlingene 2020

Vi ønsker at den stolte, norske bonden skal fortsette å være nettopp det. Ekstra stolt skal fremtidens bonde være hvis hun/han gir viktige bidrag i kampen for å stanse tap av biologisk mangfold, i en tid der naturen sliter. Men jordbrukssektoren trenger drahjelp fra myndighetene for å gjøre denne livsviktige jobben. Med gjennomslag for våre innspill, vil det bli lønnsomt for norske bønder å ta vare på naturverdier.

Innholdsfortegnelse

Overordnede innspill.....	2
Det artsrike kulturlandskapet som en del av fremtidens jordbruk	3
Vinn-vinn for klima og natur	4
Areal- og husdyrtilskudd.....	5
Tilskudd til miljøtiltak.....	6
Økologisk jordbruk.....	7
Vanntiltak.....	7
Produksjon av stedegne frø	8
Jordhelse	8
Fremmede arter	8
Friareal for gås og tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugler.....	9
Seterdrift.....	9
Utvalgte kulturlandskap.....	9
Skogbruk.....	10
Myr	11

Overordnede innspill

Jordbrukssektoren lever av at naturen leverer, og er avhengig av det biologiske mangfoldet. Det er naturlig at sektoren tar større eierskap til de mange løsningene som finnes i jordbruket for å ivareta livsgrunnlaget vårt. En bærekraftig matproduksjon i Norge må ta utgangspunkt i mulighetene som ligger i bruk av norske ressurser og økt grad av selvforsyning.

Sabima ønsker at det satses på virkemidler som gir en naturvennlig avtale med regjeringen, samtidig som lønnsomheten sikres for bonden. Å ta vare på det biologiske mangfoldet kan ikke gjøres gjennom enkelte støtteordninger alene, men bevaring av natur må være sentralt i et bærekraftig jordbruk og i innretningen på priser, tilskudd og i debatten om hva norsk jordbruk skal være. Hvordan vi sikrer naturen og økosystemtjenestene er avgjørende for jordbruket, på samme måte som den økonomiske utviklingen.

I tillegg må tilskuddene til miljøtiltak øke slik at det i sum er lønnsomt for bønder å drive bærekraftig og ta vare på naturverdiene. Den norske bonden skjønner viktige fellesinteresser, og det skal bonden tjene på. Dette er ikke forenlig med et gjennomgående krav til effektivisering i retning industrijordbruk. En forutsigbar økonomi hos bonden, med en positiv lønnsvekst på linje med andre inntektsgrupper i samfunnet, må kombineres med en bærekraftig forvaltning av naturverdiene. En politikk som sikter seg ensidig inn på større enheter og høyere ytelse innebærer ikke nødvendigvis bedre økonomiske kår for bonden og kan få negative effekter som overproduksjon og at flere små- og mellomstore gårder blir nedlagt. Nedleggelse av gårder og jordbruksareal som blir liggende brakk, samt utstrakt bruk av leiejord, vil gjøre at vi ender opp med en fattigere natur og dårligere utsikter til fremtidig matproduksjon.

Det haster det å modernisere arbeidet med å drive matproduksjon som ivaretar biologisk mangfold, og det er behov for innovasjon i virkemiddelbruken. En kunnskapsbasert utvikling av metodene for å ivareta biologisk mangfold bør inngå som et av de sentrale elementene i kravet.

Arealendringer er den største trusselen mot norsk biologisk mangfold. Dette omfatter også kulturlandskapsareal som blir liggende brakk og gror igjen, ekstensive, artsrike arealer som blir intensivert, og jordbruksareal som blir nedbygd. Arealnøytralitet er et konsept stadig flere får øynene opp for. To kommuner, Nordre Follo og Flakstad kommuner, vedtok i 2019 å bli arealnøytrale, og jobber nå med hvordan dette kan implementeres. Arealnøytralitet innebærer netto null tap av natur, og må kombineres med en nullvisjon for tap av matjord. En god arealforvaltning må skjerme de verdifulle arealene våre, både verdifull natur og jordbruksareal.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Jordvernet må styrkes. Samfunnet må slutte å ta jordbruksarealer til andre formål. Tap av jordbruksareal truer ikke bare matsikkerheten. Det kan ha negative effekter på biologisk mangfold, og skape sekundære negative effekter som nydyrking av myr for å erstatte tapt areal.

- Forskningen på proteinkilder som kan erstatte importerte fôrvarer må styrkes. Det finnes flere alternativer til importerte proteiner som dyrking av åkerbønne, fremstilling av mikrobielt protein fra gjærsopp som vokser på treverk og makroalger, men det er behov for mer forskning for å få reelle alternativer i produksjon.
- Muligheten for geografisk opprinnelsesmerking og spesialitetsmerking bør utnyttes for å løfte frem unike norske produsenter og skape mer entusiasme for norsk matproduksjon. Dette kan for eksempel gjøres gjennom merkeordningen beskyttede betegnelser fra Matmerk.
- Matmerk bør ha kriterier som favner biologisk mangfold, klima og forurensing.
- Muligheten for å benytte prosenttoll istedenfor kronetoll bør være et alternativ når det anses som hensiktsmessig for å styrke tollvernet.

Det artsrike kulturlandskapet som en del av fremtidens jordbruk

Sabima jobber for et naturvennlig jordbruk som ivaretar det artsrike kulturlandskapet. Med kulturlandskap mener vi det artsrike landskapet som har blitt dannet gjennom tusenvis av år med husdyrhold, ved at dyrene har beitet og vegetasjonen har blitt slått eller høstet for å bli dyrefôr. Naturmangfoldargumentene er på bondens side; kulturlandskapet ivaretas ikke gjennom vern, men gjennom riktig bruk. Mange steder er bruk av kulturlandskapet fortsatt en del av jordbruket, men verdifulle områder er i stor grad utsatt for gjengroing eller intensivt bruk. Begge deler gjør at landskapet endrer karakter og ikke lenger egner seg som leveområde for de mange kulturlandskapsartene. Slåttemark er av Artsdatabanken kategorisert som «kritisk truet» på rødlista for naturtyper.

Kulturlandskapet er levested for en fjerdedel av de trua artene våre og er en viktig del av vår kulturhistorie. Alle de semi-naturlige naturtypene i kulturlandskapet som er formet gjennom langvarig skjøtsel er truet, og de gjenværende områdene bør ivaretas gjennom tilpasset bruk og skjøtsel. Det artsrike kulturlandskapet er avhengig av en levende jordbruksnæring som skjøtter og bruker ressursene. Jordbruksnæringa er avhengig av det ville biologisk mangfoldet som bidrar med pollinering, sykdomskontroll, næringsomsetning og et mangfold av beite- og slåtteplanter. Kulturlandskapet kan bare bevares gjennom bruk, men for å beholde landskapets verdi må det brukes på en måte som viderefører det som karakteriserer den historiske bruken. For eksempel må naturbeitemarken beites med riktig beitetrykk, lauvingstrær må lauves, kystlyngheia må brennes og beites. Slik virksomhet må bli lønnsom for bonden.

Virkemidler som bidrar til å beholde eller gjenskape kulturlandskapselementer i det mer intensivt drevne landskapet bør også etterstrebes, gjennom for eksempel planting av blomsterstriper i åkeren, bevaring eller etablering av blomsterrike kantsoner langs åkre og bevaring av kantsoner langs vassdrag.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- En større andel av tilskuddene bør baseres på areal, ikke produksjon.
- Bonden bør få ekstra støtte for å ivareta og skjøtte arealer der det er store biologisk mangfoldverdier slik at det blir lønnsomt, og ved behov til å utvikle skjøtelsesplaner. Det kan innføres en egen tilskuddskategori for å opprettholde

drift på arealer som er under tradisjonell drift, alternativt bør tilskuddene som bidrar til å ivareta og skjøtte arealer med biomangfoldverdier økes kraftig.

- Husdyrtilskudd må ta hensyn til hvilket beitetrykk naturen i området tåler. Det må differensieres mellom ulike typer beite, og kompensasjonen bør være høyere for beite i områder med rikt biologisk mangfold.
- Kompetanse om biologisk mangfold i utdanning og rådgiving må styrkes, gjerne i kombinasjon med klimarådgiving. Miljøløsninger må skreddersys for den enkelte gård.
- Økt forskning på teknologiske løsninger for å ta vare på biologisk mangfold bør prioriteres, som for eksempel en maskinpark som kan skjøtte blomstereng i kantsonene, samt følgeforskning på tiltak og virkningen av tilskudd.
- For å øke andelen dyr som kan benytte seg av utmarksbeite bør det innføres et kastrattilskudd.
- For å stimulere til økt bruk av grovfôr i husdyrproduksjonen må virkemidler som stimulerer til mer bruk av beite og gras prioriteres på bekostning av virkemidler som stimulerer bruk av kraftfôr.
- Veksten i kjøttproduksjon på storfe har hovedsak kommet i sentrale strøk, til dels i typiske kornområder, og i en del tilfeller med store besetninger på små områder der bruken av tradisjonelle beitearealer er begrenset og gjødselbelastningen på vannforekomster stor. Ønsker en å stimulere og vri produksjonen mot de typiske beitedistriktene må det gjøres grep med virkemidlene.

Vinn-vinn for klima og natur

Det er gledelig at Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag har inngått en klimaavtale med regjeringen, og har forpliktet seg til å kutte CO₂-utslippene. For jordbruksavtalen må man samtidig ha som mål å legge til rette for et bærekraftig jordbruk i *bred* forstand – klimagassutslipp alene er ikke et tilstrekkelig mål på bærekraft.

Jordbruksavtalen må ha en helhetlig tilnærming til hvordan alle miljøutfordringene kan løses, der virkemidler og tiltak innenfor hvert av feltene klima, biologisk mangfold og forurensing ikke gir negative effekter på de to andre utfordringene.

Drøvtyggerne har blitt en del av miljødebatten og får mye oppmerksomhet for å bidra til klimagassutslipp gjennom utslipp av metan. Med klimamerking av mat fremstår kylling og svin som har stått på bås og spist kraftfôr som mer miljøvennlige enn storfe og småfe som har gått på utmarksbeite. En for sterk vektlegging av drøvtyggenes utslipp av metan kan gjøre at det blir politisk nedprioritert å legge til rette for beiting og produksjon av storfe og småfe. Rollen sau, ku og geit har som kulturlandskapspleiere kommer i skyggen, og dette kan få dramatiske konsekvenser for kulturlandskapet.

En erstatning av grasressurser med kraftfôr vil også få uheldige konsekvenser for selvforsyningsgraden. Kun 3 % av Norges areal er dyrka mark, og de betydelige områdene som består av utmark er en viktig del av ressursgrunnlaget vårt.

Klimagassutslipp fra biologiske prosesser er utfordrende å estimere og en del av et kretsløp, og bør ikke uten videre sammenlignes med fossile utslipp. Det er viktig å

unngå tiltak som gir karbonlekkasje eller skader norsk natur, siden det vil være kortsiktig med tanke på å bevare fungerende økosystemer som et grunnlag for bærekraft på lang sikt. Intensive jordbruksmetoder har ført til en reduksjon i karbonlagrene i åkerjord, men endret jordbrukspraksis kan øke karbonopptaket i jord (se eget avsnitt om jordhelse). Nyere forskning tyder dessuten på at beiting og slått kan bidra til at jorda øker opptak og lagring av karbon i jordsmonnet. Karbonbinding i jorda kan medføre at karbonkretsløpet på grasmark som beites eller slås er positivt, med høyere opptak enn utslipp. Da blir det for enkelt å løfte frem storfe og småfe som har stått på bås og spist en høy andel kraftfôr som mer klimavennlige enn artsfremdene som har beiteressurser som en sentral bestanddel i sin diett.

En økning i bruk av utmarka og ugjødsla innmark for beiting og høsting av fôrressurser vil gjøre oss mer selvforsynte og bidra til å bevare kulturlandskapet. Dette kan være et alternativ til estimatene fra Klimakur om at 5000 årsverk vil forsvinne i jordbruket, og at dette særlig antas å ramme små bruk. Det er mulig å drive en mer ekstensiv kjøtt- og mjølkeproduksjon med beiteressurser som en større innsatsfaktor og lavere produksjon pr. areal, men da må politikken og prioriteringene støtte opp om en dreining i den retningen slik at lønnsomheten for bonden ikke blir dårligere. For samfunnet vil likevel den totale lønnsomheten være god, fordi man også får samfunnsgoder som ivaretagelse av det artsrike kulturlandskapet samt lokal matsikkerhet og forsyningssikkerhet.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Videre forskning og uttesting av potensialet for karbonbinding i jord, både i dyrka jord og jord i eng, beite- og slåttemark.
- Tiltak for å redusere jordbrukets klimaavtrykk må ikke gå på bekostning av biologisk mangfold og forurensing.
- Fangvekster er løftet frem av NIBIO som det tiltaket som lettest gir en økning i karbonlagring i norsk jordbruksjord i rapporten *Muligheter og utfordringer for økt karbonbinding i jordbruksjord* (Rasse mfl., NIBIO; 5 (26) 2019)

Areal- og husdyrtilskudd

Sabima støtter jordbrukets krav om inntektsøkning for små og mellomstore bruk, slik at disse fortsatt kan drive matproduksjon. Små- og mellomstore bruk er viktige for å opprettholde jordbruk over hele landet, og dermed også å holde kulturlandskapet i hevd. Høye krav til effektiv drift gjør at produksjon sentraliseres til de beste jordbruksområdene, samtidig som mer tungdrevne arealer som enger og beiter går ut av drift fordi de ikke er lønnsomme nok med dagens rammebetingelser. Tilskuddene bør derfor endres slik at det gis forholdsvis mer støtte til areal på bekostning av produksjon. Det må bli lønnsomt for bonden å ta i bruk arealene som er viktig for biologisk mangfold og der mat produseres med norske innsatsmidler. Alle eksisterende naturbeiteenger og slåttemark må bevares gjennom riktig skjøtsel og bruk, siden mange allerede er tapt.

Riktig beitetrykk er viktig for å ta vare på artsmangfoldet. Et for høyt beitetrykk kan gjøre at utbredelsen av beiteplanter reduseres. Et for lavt beitetrykk kan gjøre at beitedyra ikke klarer å holde vegetasjonen av busker og trær nede. En av årsakene til at dyr ikke slippes på beite i mange områder er at flere moderne husdyrraser ikke

får tilstrekkelig næring av å gå på beite. Det må lønne seg å drive med raser som er tilpasset ressursgrunnlaget. Husdyrtilskudd er i dag innrettet slik at det er et overveiende fokus på produksjon per dyr, noe som rammer en del tradisjonelle raser som kan være bra for kulturlandskapet selv om produksjonen av kjøtt er noe lavere. Et eksempel er villsauene, som er avgjørende for å bevare den truede naturtypen kystlynghei. Den gammel-norske sauene kan produsere kjøtt på svært marginale utmarksressursar, samtidig som den er en utmerket landskapspleier og for eksempel holder kystlyngheien i hevd.

Mindre områder som ligger mellom mer intensivt drevne arealer er viktige for biologisk mangfold, slik som tungdrevet og marginal jord og overgangsområder mellom fulldyrka arealer og vei eller utmark.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Tilskuddene må innrettes etter arealstørrelse og ikke produksjonsomfang, for å sikre et spredt jordbruk som tar vare på kulturlandskapet i hele landet.
- Tilskuddsordningene for dyr på beite må differensieres slik at man får mer støtte for de første dyrene og mindre for påfølgende dyr, for å sikre en spredning i beitedyr over hele landet.
- Tilskudd til beiting i ekstensive, artsrike arealer bør prioriteres, og innbefatter beiting i trua kulturavhengige naturtyper som naturbeiter, slåttemark, kystlynghei, skogsbeiter, hamnehager, strandenger mm. Det bør generelt stimuleres til økt beiting på arealer som er preget av århundrer med beiting og utnyttelse av lokale, nærliggende skogs- og fjellbeiter. Spesielt er det ønskelig med økt støtte til storfe- og geiteproduksjon som baserer seg på ekstensive utmarksressurser, da disse hindrer/reverserer gjengroingen.
- Prisnedskrivningen omfordes slik at tilskudd til kraftfôr heller går til å styrke beitebruken.

Tilskudd til miljøtiltak

Miljøtilskuddene er sentrale for å støtte opp om de positive miljøverdiene fra jordbruket og ta tak i miljøutfordringene fra norsk matproduksjon. Miljøtilskuddene har blitt redusert fra 2013 til 2018 fra 4721 millioner til 4696 millioner. Korrigert for prisøkning er reduksjonen betydelig. I samme periode har også SMIL blitt redusert, mens RMP har hatt en svak økning. Tilskuddene bør økes kraftig for å sikre at jordbruket kan ta ansvar for en bærekraftig matproduksjon som ivaretar alle elementene i bærekraftsbegrepet.

RMP og SMIL er viktige ordninger for å ta vare på det biologisk mangfoldet, og NIBIO-rapporten *Synergier av miljøtiltak i jordbruket* (Øygarden & Bechmann, NIBIO; 3 (51) 2017) viser at det er behov for økte midler til begge ordningene, noe Sabima støtter.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Tilskuddordningene må vris slik at de i større grad premierer drift som opprettholder eller restaurerer biologisk mangfoldet.
- Arealtiltak og grastiltak som gis gjennom RMP bør i større grad sette krav om ivaretagelse av biologisk mangfold på grasarealet

- Tilrettelegging av gårdsnære beiteareal bør få støtte, for eksempel til inngjerding, noe som kan gjøres over SMIL-midlene.
- Satsene som gis til bevaringsverdige husdyrraser bør økes for å øke motivasjonen til å bevare de tradisjonelle husdyrrasene, som også er gode landskapspleiere, kan nyttiggjøre seg av marginale ressurser og klarer seg bedre i møte med rovdyr.
- Grønnsaksproduksjon er matproduksjon med høyt forurensingspotensial. Ved en økning i produksjonen av grønnsaker må det iverksettes tiltak som forhindrer økt forurensing fra jordbruket.
- De aller fleste jordbrukstilskuddene er ettårige. Det gjør det utfordrende for tiltak som skjøtsel av kantsoner og etablering av soner for pollinerende insekter, som bør sees i et flerårig perspektiv.
- Tilskuddene bør også kunne brukes til innkjøp av nødvendig spesialutstyr for skjøtsel av krevende arealer, som f.eks. tohjulstraktorer.

Økologisk jordbruk

Norge har lavest andel areal som blir drevet økologisk i Norden. NIBIO kaller det et økologisk paradoks at mens etterspørselen etter økologiske varer går opp, går økologisk jordbruksareal ned (Utsyn over norsk landbruk - Tilstand og utviklingstrekk, NIBIO; 6 (7) Heidi Knutsen 2019).

Sabima mener at økologisk jordbruk har en viktig spydspissfunksjon for en matproduksjon som er i samspill med økosystemene. Mange studier viser at det biologisk mangfoldet er større der det drives økologisk jordbruk. Dette gjelder både mikrolivet i jordsmonnet og naturen rundt.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Det bør stimuleres til økt andel økologisk jordbruk gjennom økning av omleggingstilskuddet til økologisk jordbruk og vurderes gjeninnføring av produksjonsmål for økologisk jordbruk.
- Utviklingsmidler til økologisk jordbruk bør økes for å bidra til produksjon og salg av økologisk mat som er etterspurt i markedet.

Vanntiltak

Som en følge av EUs vanndirektiv har Norge juridisk bindende mål for alle vannforekomster. En av de viktigste miljøutfordringene for jordbruket er næringsavrenning til vannmiljøet. En del vannmiljøtiltak prioriteres allerede gjennom tilskudd, noe som gir muligheter for et miljøarbeid som favner langt videre enn erosjon og avrenning. Kant- og buffersoner med et rikt planteliv er positivt både for vannmiljøet, som korridor for vilt, og som levested for fugler og insekter. Økologiske rensetiltak (fangdammer og kantsoner med trær og busker) er positivt for biologisk mangfold både på land og i vann. I tillegg til økte midler over RMP og SMIL, bør jordbruket bidra mer til vannmiljøovervåking knyttet til påvirkninger fra egen sektor, for å matche andre sektorer der overvåking kan pålegges med hjemmel i forurensningslov eller vannressurslov.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Mer midler bør settes av til vannmiljøovervåking.

- Økning i midler til RMP og SMIL for å muliggjøre flere vannmiljøtiltak.

Produksjon av stedeodne frø

Det er stor etterspørsel etter naturengfrø for etablering av blomsterenger. NIBIO har startet opp produksjon av naturfrø for blomstereng av tørreng og friskeng, og frøblandingene fyller et behov for stedeodne blomsterfrø. Frøblandingene er regionale og består kun av norske arter. De fleste frøblandingene som er tilgjengelige på markedet for øvrig er ikke regionalt tilpassede når det gjelder artssammensetning og inneholder frø som er produsert utenfor Norge. Bruk av slike frøblander bidrar til en genetisk utvanning og i verste fall spredning av fremmede arter. Utvikling og produksjon av frøblandingene er imidlertid ressurskrevende, og NIBIO har behov for øremerkede midler i en utviklingsfase.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- NIBIO må få øremerkede midler til utvikling og produksjon av regionale frøblandingene i en utviklingsfase.
- Det må være et mål at prisen på frøblandingene blir overkommelig for bonden å bruke og at dette skaper en høy og forutsigbar etterspørsel etter frø.

Jordhelse

Jordhelse og jordkarbon er temaer som er relatert og som får stadig mer oppmerksomhet. God jordhelse oppnås ved at jordas fysiske, kjemiske og biologiske bestanddeler fungerer optimalt. Biologisk mangfoldet i jord er en sentral del av dette. For å oppnå god jordhelse bør blant annet jordbearbeiding begrenses, det bør benyttes vekstskifte, og plantedekket bør opprettholdes i store deler av året.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- RMP-tilskudd som skal bidra til bedre jordhelse, som utplanting av fangvekster og bruk av fangvekster, bør økes i takt med etterspørselen.
- Det må vurderes hvilke virkemidler som bør etableres for ytterligere stimulering av bedre jordhelse.
- Tiltak for økt jordhelse bør prioriteres i landbruksrådgivingen.

Fremmede arter

Fremmede arter er en av de største truslene mot biologisk mangfold, og er direkte skadelig for jordbruket. Fremmede arter kan forårsake økonomiske tap i jordbruket direkte, som amerikansk blomstertrips eller potettørråte. I tillegg har fremmede arter i mange tilfeller negativ innflytelse på biologisk mangfold som driften er avhengig av, slik som mangfoldet av pollinerende insekter. Ved at produksjonen av norske planter økes på bekostning av importerte planter, reduseres risikoen for innførsel av fremmede arter og grøntannleggsbransjen får økt etterspørsel. Det er videre viktig at bekjemping av fremmede arter gjøres lønnsomt og utføres gjennom eksisterende ordninger i sektoren.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- For å redusere risikoen med innføring av fremmede plantearter og planter med jordklump bør norske planteskoler, hagesentre og gartnerier støttes i produksjon av norske planter.

- De reelle samfunnskostnadene knyttet til risikoen ved import av planter må synliggjøres i avgifter på og krav til slik import.

Friareal for gås og tilrettelegging av hekke- og beiteområder for fugl

Fugler i kulturlandskapet er den mest truede gruppen av fugler i Europa. I Norge har det vært en nedgang i hekkebestanden til fugler i jordbrukslandskapet på 40 % fra 2000 til 2019, og det trengs kraftige mottiltak for å snu utviklingen. Sabima støtter ordningen med friarealer for gjess, som sikrer at gjessene får fred og kan beite for å holde seg i god kondisjon. Dagens ordning omfatter hvitkinngås og kortnebbgås i Trøndelag og Nordland. Det er viktig at ordningen forutsetter tilrettelegging av arealer, ikke som en kompensasjon av avlingstap.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Midlene som er tilgjengelige for friareal for gås bør økes.
- For tilrettelegging i hekke- og beiteområder for fugl er det særlig mer omfattende tiltak i form av tilrettelegging av driften som har effekt og slike tiltak bør derfor prioriteres.
- Det bør utformes en mer ambisiøs tiltakspakke for å snu den negative trenden for fugler i kulturlandskapet.

Seterdrift

Fra 2000 er antallet jordbruksbedrifter med seterdrift redusert med nær 60 prosent. Av de melkeprodusentene som fortsatt benytter seg av seterdrift er den en overvekt av bruk med små besetninger. For at seterdrifta skal videreføres er det viktig at det blir lønnsomt å drive videre med små besetninger, også etter innføring av løsdriftkravet i 2034.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Setertilskuddet bør øke fra 50.000 kr til 100.000 kr. Det bør åpnes for kortere beiteperiode enn dagens krav på 6 uker til 4 uker, eventuelt med en medfølgende reduksjon i setertilskuddet for kortere beiteperiode.
- Virkemidler som særlig retter seg mot små og mellomstore melkebruk må styrkes.

Utvalgte kulturlandskap

Utvalgte kulturlandskap er en vellykket ordning, noe som også var konklusjonen da den ble evaluert i 2013. For at ordningen skal beholde sitt gode rykte og bidra til å opprettholde verdien i områdene er det behov for tett oppfølging fra forvaltningen. Områdene er viktige i seg selv å bevare for biologisk mangfold, særlig som habitater for pollinerende insekter, men de er også viktige som «laboratorier» og utstillingsvinduer for å teste mer mangfoldig og naturvennlig jordbruksdrift og -forvaltning. Flere steder er ordningen også gunstig i reiselivsøyemed. I dag omfatter ordningen 46 områder, men målet var 100 områder da den ble opprettet i 2009. 100 områder vil gi rundt fire områder i hvert fylke, noe som åpner for variasjon i type og størrelse, samt geografisk spredning. Ordningen er vedtatt utvidet gjennom Norsk handlingsplan for biologisk mangfold, og Granavolden-plattformen vedtok å øke antallet utvalgte kulturlandskap.

Fra 2020 overtar kommunene forvaltning av ordningen. En del kommuner har uttrykt at det er utfordrende å overta ansvaret fra fylkesmennene uten at det medfølger øremerkede midler til å forvalte ordningen. Det vil sannsynligvis resultere i store variasjoner i hvor aktivt områdene vil følges opp. I en del områder kan dette lett bli en ren tilskuddsordning uten de nødvendige overordnede perspektivene. Det er viktig med en fortsatt høy faglig standard både på biologi og jordbruksmetoder for områdene, og det er avgjørende at vurderingen av områdene gjøres av både biologer og faglag.

Parallelt med at det utpekes nye områder, må det være en økning i midlene som skal bidra til å sikre verdien i de utpekte områdene gjennom skjøtsel, restaurering og kunnskapsinnhenting. Tilstrekkelige ressurser til drift av ordningen i kommunene og gjennomføring av tiltak i områdene er sentralt for å sikre verdiene i områdene og beholde lokal entusiasme for ordningen.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Ordningen med utvalgte kulturlandskap bør innen 2025 utvides til 100 områder.
- Det må settes av økte midler til tilskuddsordningen for utvalgte kulturlandskap for å stimulerer en fortsatte interesse for ordningen.

Skogbruk

Skog er den mest artsrike naturen i Norge, og er i tillegg et viktig økosystem for å binde karbon. Vern og forvaltning av skog har mye oppmerksomhet internasjonalt, både som klimatiltak og for det store biologisk mangfoldet i skog. Sammenhengene mellom karbonbinding, klimagassutslipp og ulike typer skogbruk og behovet for bærekraftig tømmer er komplisert, og forskningsresultatene er ikke entydige.

Klimakur har likevel vist at økt hogst vil gi økte klimagassutslipp de nærmeste 50-100 årene, noe som er viktig siden det er de kommende tiårene som er avgjørende for å unngå de verste konsekvensene av klimaendringene. Derimot er Klimakur tydelig på at lengre omløpstid, altså at skogen får stå lengre før den hogges, vil ha positiv klimaeffekt. Det har på nasjonalt nivå vært gjort en rekke angivelige klimatiltak i skog, som tettere planting ved foryngelse av skog, gjødsling i skog og skogplanteforedling, og slike tiltak er stadig oppe til debatt. Disse tiltakene har ofte negativ effekt på biologisk mangfold, og klimaeffektene er omstridt. Sabima mener vi må prioritere klimatiltak i skog som også har positiv effekt for biologisk mangfold, som lengre omløpstid, lukket hogst, ungsogspleie som legger til rette for sjiktet skog, og skogvern, og tilskuddsordninger må innrettes mot dette. Svært mange rødlistearter finnes i skog, og en mer naturvennlig skogforvaltning er avgjørende for å stanse tapet av biologisk mangfold

Det er et dokumentert sammenfall mellom skog i bratt terreng og gammelskog med livsmiljøer som er viktige for trua arter. Skogsdrift i bratt terreng kan derfor være miljøskadelig. Både OECD, Økosystemtjenesteutvalget og Grønn skattekomisjon har påpekt at subsidiering av hogst i bratt terreng har negative miljøeffekter, og at disse burde fjernes. I dag finnes det ikke god kunnskap om hvor gammelskogene konkret er, og det er derfor det i skogmeldingen (Meld. St. 6 (2016-2017)) varsles en kartlegging. Sabima mener at inntil denne kunnskapen er på plass, kan det ikke

gis tilskudd til hogst i bratt og vanskelig terreng av skog som ikke er åpenbar industriskog/plantasjeskog.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Tilskudd til bygging av nye skogsbilveger og drift i bratt og vanskelig terreng må avvikles.
- Tilskudd til planting av fremmede treslag må avvikles, og bruk av utenlandske treslag må forbys.
- Tilskudd til gjødsling av skog og tettere planting må avvikles.
- Tilskuddsordninger i skogbruket må vris i retning av tiltak som er bra for både biologisk mangfold og klima, som lengre omløpstid, lukket hogst og ungsogspleie som legger til rette for sjiktet skog.

Myr

Av landbrukets klimautslipp er utslippene fra dyrket myr blant de største – et omfang nesten like stort som utslippene fra drøvtyggere. Minst en tredel av myrarealet i lavlandet er ødelagt de siste hundre år. Et vesentlig bidrag fra landbruket for å redusere klimautslippene vil derfor være å bedre forvaltningen av myr og tidligere dyrket myr. Landbruket må gå i bresjen for å redusere utslipp fra tidligere dyrket myr, blant annet ved å vurdere om mislykkede oppdyringsprosjekter bør avvikles og i stedet restaureres tilbake til naturlige våtmarker. Motstanden mot forbudet mot nydyrking av myr må også legges bort. Klimakur er tydelig på at forbud mot nydyrking av myr vil gi betydelige positive klimaeffekter, og Sabima mener at slik nydyrking ikke kan aksepteres.

Sabima foreslår følgende tiltak:

- Nydyrking av all myr, både «dyp» og «grunn», må forbys.
- Mislykkede nydyringsarealer må tilbakeføres til naturlige våtmarker.
- Utslipp fra dyrking av tidligere myr må reduseres.

Sabima ønsker lykke til med forhandlingene og vil gjerne bidra både med faglige avklaringer og i debatter som ligger foran oss.

Vennlig hilsen

Christian Steel
Generalsekretær